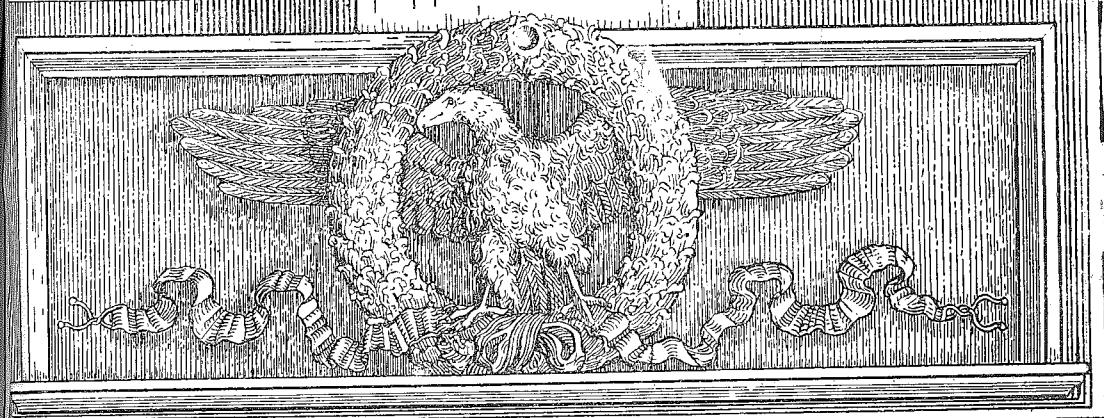

5)

ALMA ROMA

QVIDQVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

apud Commentarii Administratorem opuscula latine scripta venum dantur,
pretio quo^d sequitur:

JOSEPHI FORNARI **Communia vitae.** Phrases et formulae ad latina col-
loquia instituenda:

Fasc. II: *Voces animalium, De officiis.* – Lib. 3,00.

JOSEPHI FORNARI **Fridianus et Francisculi prandium,** Milesiae fabulae scenis accommodatae apud ephebea facile agendis. – Singulae lib. 2; ambae lib. 3.

HERMINII IACOBELLI **In campo latinitatis novi flores.** – Si tegumento solut. lib. 4; si xyлина structura aureoque titulo decorat., lib. 5.

I. B. FRANCESIA **Euplius, Ad Romam,** Actiones dramaticae. – Singulae lib. 1,50.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integralm ALMAE ROMAE Collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXIII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellorum 225 pro Italia; pretium duplicatum, libell. scilicet 450, pro exteris gentibus, suaे pecuniae valorem maiorem habentibus, quam ut Italicae pecuniae valor nunc est.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite*, requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Pretium annuae subnotationis est pro Italia libell. 12; pro Anglia shell. 12, $\frac{1}{2}$; pro Batavia flor. 7,50; pro Hispania peset. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro Helvetia franc. 15; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 20 exaequans; ante solvendum rectoque tramite mittendum ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, *Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.*

De Pontificia litterarum latinarum peculiari schola Romae constituta

Non semel atque iterum, immo vero saepe saepius in nostro hoc commentario, cuius finis est praecipuus, ut usum latini sermonis per orbem universum tueatur ac foveat, vehementer conquesti sumus latinitatem malo sidere affici, quippe quae inique in dies vulgo contemnatur, eamque illi ipsi perperam negligant, quibus sanctissime cordi esse deberet; idque tum humanitatis, tum maxime cum Christianae religionis iactura. Neque solum adversum hoc fatum in hisce paginis, sed, quum tulit occasio, apud ipsos Summos Pontifices doluimus, a venerando illo Pio X, qui nobis auctor fuit, ut ignem hunc asservandum et custodiendum suscipieremus, ad sapientissimum virum, qui feliciter nunc Catholicae Ecclesiae gubernacula tenet, a quo, consideratissima illa nostrisque laboribus maxime consolatoria verba ex sui ipsius ore humanissime accepimus: «Proposuimus iam Nobis aliquid de re perficere: brevi vos videbitis!».¹

Sane, post paucos dies, apostolicam epistolam Is edebat de seminariis et studiis clericorum, in qua primum erat de linguae latinae studio in litterariis clericorum ludis omni cura fovendo et provrehendo.

Ecquid vero? Obiici ipsi audivimus variis de causis tantam nunc rem perfici non posse, ob eamque praesertim, quod latinitatis magistri deficerent. Actum profecto de latinitate est – respondi – si ita res sese habeat, ut in maioribus saltem seminariis non inveniatur, qui hanc provinciam curandam et administrandam sibi sumat; huiusmodi homines non solum esse me credere aiebam, verum etiam tanto praeditos ingenio tantaque bona voluntate, ut arcem robustis munitionibus cingere atque firmare valerent. Hi discipulos sibi compararent, qui ipsorum doctrina et docendi ratione informati, per minora seminaria deinde effunderentur, praesentemque medicinam complorato morbo afferrent.

Quum autem Romam quotannis studiorum gratia undique convenient ex quavis

¹ Cf. *Alma Roma*, an. ix, pag. 127.

regione alumni, quidquid de illa animadversione esset, haec adamussim addebam: «Centrum vero et latinae sapientiae maximum hospitium velim Romae, in almae nostrae huius matris ulnis constitutum: hic enim ex universo terrarum orbe afflunt delecti adulescentes, qui praeter alios in spem Ecclesiae crescunt, Christianam doctrinam et humanitatem in suas regiones deinde relaturi: Romae, dico, exsurgat magnum latinitatis athenaeum, quod hos iuvenes colligat, erudiat, atque deinde, latinitatis disciplina et amore imbutos, ad extremas usque oras restituat, quo eamdem scientiam et amorem sint importaturi. Ita non seges tantum, sed fructus brevi comparabuntur». Hisce autem verbis concludebam: «Quod quidem incoepit, non nomine tantum, sed re Piissimo itemque doctissimo viro, qui amplissime nunc summum Pontificatum gerit, commendo; idque ut quam citissime perficiat etiam atque etiam rogo».

Quibus positis, quis dixerit quibus animi sensibus percitus, recens Pontificium docu-

mentum, *motu proprio* datum,¹ perlege, rim de peculiari litterarum schola in Romano athenaeo Gregoriano constituenda, quae celeberrimi illius divinae atque humanae sapientiae fontis centenarios festos dies, hoc anno celebratos, digne concluderet, et quasi monumentum poneret? Eoque magis magna cum gratia exoptatissimum animi mei desiderium expletum vidi, quia, praeter intentionem meam, hunc ludum omnibus apertum novi, scilicet «ne laicis quidem hominibus exceptis», ita ut non solum, in aemulationem, honestum inter hos et clericos alumnos certamen institui queat ad praemium consequendum, vere Pontificia munificentia dignum; sed in universae latinitatis bonum schola ipsa evadat. Iure itaque meritoque nobis liceat Deo eiusque in terris Vicario amplissimas grates hodie rependere: si enim opus quodcumque nostrum fructum hunc tulit, abunde satis nunc habuit: ad metam enim quo vehementissime tendimus pleniori gradu appropinquamus!

I. FORNARI
Almae Romae Conditor et Moderator.

¹ Cfr. *Alma Roma*, an. ix, pag. 148.

¹ Vid. eius textum in huius fasciculi pag. 175.

Sacrosancta Lateranensis Basilicae Centenaria commemoratio

Dum scribimus, in Sacrosanta Lateranensi Urbana Basilica, dies festi solemnissime peraguntur, ob sextum decimum expletum saeculum, ex quo primum Basilica ipsa dedicata est. Hanc quidem commemorationem Sanctissimus Christianorum gentium nunc Princeps et Pater, Pius XI, tum in postremo Consistorio, tum per litteras die iv mens. Maii MCMXXIV ad Purpuratum Patrem Basilium Pompilij, Vicaria Potestate Urbis Antistitem, vehementer commendavit, quippe causa eius-

modi ageretur, quae mero nudoque terminari nuntio non posset, sed, contra, peculiare desideraret Pontificiae et auctoritatis et pietatis officium; gravissimi autem pulcherrimique facti sic deceret in civium romanorum, immo etiam in catholicorum omnium animis renovari memoriam, ut a saecularibus hisce sollemnibus nulli per orbem Ecclesiae filii se putarent alienos. «Velimus enim – ait – quotquot unius communione et professione catholicae fidei gloriantur, ii omnes in remotae illius fastos aetatis ita considerationem intendant suam, quemadmodum volucrī atque incitata laetitia, illuc fertur cogitatio nostra. Testis sane historia est, Constan-

tinum Magnum, Christi religione ad nativam libertatem per Mediolanense edictum vocata, imperatorias in Laterano aedes Miltiadi Papae proprias attribuisse, quibus ipse, eiusque in munere successores, pontificali sede uterentur; praetereaque maximam in coniuncta area Basilicam excitandam curasse, quae Christo Servatori dedicaretur: dedicatam autem publico ritu, die ix mens. Novembris anno cccxxiv, effectam esse Pontificis, ut Episcopi Romani et oecumenici, ut heredis integrae apostolicae potestatis, cathedralē Ecclesiam, ita scilicet ut eadem esset et diceretur *omnium Urbis et Orbis Ecclesiarum mater et caput*».

Igitur abs se non erit, hodie et nos in nostro commentario, qui *Almae Romae* nomine gloriatur, tantum eventum commemorare, praecipuas vices vetustissimi item ac sanctissimi monumenti revocantes.

* *

Quod quidem ex ipso loco ubi conditum est primam nobilitatem accepit, ab aedibus scilicet clarissimae olim senatoriaeque Lateranorum familiae in Coelio monte; quae aedes, sive post Plautii Laterani infelicem in Neronem coniurationem,¹ sive virili Plautiorum genere forte deficiente, in Fisci manus pervenerant, atque ineunte saeculo iv in potestatem Faustae Augustae. Maximiani filiae et uxoris Constantini im-

¹ De hisce TACITUS lib. XV de *Pisoniana coniuratione*: Anno U. c. pccc xviii, a C. n. LXVI, Neronis imperantis XI, P. Silio Nerva et Attico Vestino coss. «Anneus Lucanus, Plautiusque Lateranus, Consul designatus, vivida odia [in Neronem] intulere: Lucanum propriae causae ceendebant, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibueratque ostentare, vanus assimilatione. Lateranum Consulem designatum nulla iniuria, sed amor Reipublicae sociavit... Proximam necem Plautii Laterani Consulis designati Nero adiungit, adeo propere, ut non complecti l'beros, non illud breve mortis arbitrium permetteret. Raptus in locum servilibus poenis sepositum, manu Statii Tribuni trucidatur; plenus constantis silentii, nec Tribuno obiciens eandem conscientiam».

peratoris,² qui post victoriam ad Milvium pontem habitam eas brevi tempore habi- tavit, atque deinde Pontifici dono dedit, ut inibi – quemadmodum supra, per Pii XI verba, memoratum est – templum Christo Servatori et Pontificia sedes, seu Patriarchium, aedificaretur. Revera Pontifices per annos circiter mille apud La- teranensem basilicam habitarunt, quae anno MCXLIV, addito a Lucio II peculiari cultu Sanctorum Ioannis Baptista et Ioannis Evangelistae, a Sancto Joanne coepit nuncupari: quo nomine nunc etiam vulgo distinguitur.

Generalis Lateranensis aedificiorum prospectus usque ad medii, qui dicitur, aevi finem, fere immutatus permanxit. Ba- silica orientem spectat; prope eius absidem, baptisterium cum adnexis suis ex- tenditur; inde, ad dexteram, xenodochium, Pontificium pietate inde a remotissimis temporibus excitatum. Ad templi meridiem amplum patebat coenobium, monachorum domicilium, quibus cura divini cultus erat concredata; ad septem triones autem pon- tificiae aedes longe lateque efferebantur cum suis porticibus magnisque chalcidicis, ad oratorium usque productae, ubi, nostra actate *Sancta Sanctorum* et *Scala sancta* asservantur.³ Denique in magnae plateae

¹ Cfr. OPTATUS MILEVIT, *Contra Donatist.*, lib. I: «Dati sunt iudices... Ad urbem Romam ventum est, ab iis tribus (iudicibus) Gallis et ab aliis quindecim Italis. Convenerunt in domum Faustae in Laterano» (an. Ch. cccxiii).

² *Sancta Sanctorum*, sive Oratorium S. Laurentii, peculiare erat Pontificium sacellum. In eodem, nunc proprio aedificio distincto, teste Panvino, altare possum erat, sub quo diu iacuerunt Apostolorum capita, et etiam nunc asservatur antiquissima SS. Salvatoris imago, quam *acheiropoitam*, id est «non humana manu perfectam» dicunt, multis lisque pretiosissimis orna- mentis aureis, argenteis gemmeisque corusca. Notum est autem capita Apostolorum Petri et Pauli, cratibus ferreis conclusa, nunc religiose coli super ara maxima, in aedicula ex pario marmore, quatuor columnis ex Aegyptio marmore cum capitulis ordinis corinthii sustentata. In ara autem ipsa maxima inclusum li- gneum altare est, quo fertur S. Petrus usus fuisse.

centro, ubi nunc Toutmesii III obeliscus extollitur, Annibaldensium Comitum turres surgebant, quas inter atque basilicam, quo per minorem aditum et hinc accedebatur, constitutum erat aeneum illud Marci Aurelii equestre signum, falso Constantini diu habitum, quod Xystus IV «e sordido loco in augustiorem in area ipsa»¹ collocaverat, ac postremo Paulus III in Capitolum transtulit.

Lateranensis vero basilicae structura antiqua atque Constantiniana primaeva quum ferales casus perpessa fuerit, proindeque Pontificum Romanorum religio eam iterum iterumque excitaverit, instauraverit, nullam certam ad haec nostra tempora sui transmisit memoriam. Graviores autem praecipuaeque ruinae refectionesque eius fuerunt quae sequuntur.

Anno DCCCXCVIII quum terrae quodam ingenti motu magna parietum pars usque ad peristylum corruisset, quumque tum civium domesticorumque privatis dissidiis, cum publicis aliquot schismatum vexationibus Romani Pontifices premerentur, «dilapsa fuit Ecclesiarum omnium Mater Romanorumque Pontificum propria potissimaque sedes, informemque suimet speciem ac triste spectaculum per septennium praebuit, quo temporis lapsu penitus destituta utpote inaccessa iacuit».²

Attamen

*Spes dum nulla foret vestigia prisca recondi,
Sergius ad culmen produxit tertius, ima
Cespite et ornavit ingens haec moenia Papae.³*

Postea Ioannes XII, creatus anno DCCCLVI, exstruxit sacrarium ad laevam hodierni porticus, ubi Pontifices sacras vestes in-

¹ PANVINUS, *Manuscr.*, lib. IV, c. 8.

² CIAMPINUS, *De Sacris aedificiis*, etc., tom. II, c. II.

³ Hos aliosque de re versus Caesar Card. Raspous in suo opere de basilica Lateranensi fuisse affirmat in abside et fronte basilicae, musivo charactere expressos. Ante ianuam, quae in sacrarii ducit atrium, deinde translati sunt.

duerent; quod Oratorium S. Thomae denominatum fuit.

Anastasius IV (MCLIII-MCLIV) multis fabricis aedificisque templum auxit ornavitque.

Innocentius III (MCXVIII-MCCXVI), qui, ut notum vulgo est, Lateranensi basilicae instare ruinam in sommis vidiit, ac S. Francisci Asisinatis humeris ne collaboretur sustentari, somnium iuxta litterarum sensus interpretatus, tectum restauravit, turrimque campanariam, quae casum excidiumque minabatur, nova mole excitavit.

Nicolaus IV (MCCLXXXVII-MCCXII) anteriorem posterioremque basilicae partes iam ruinas validissimis repagulis firmiter, et paulo post Bonifacius VIII (MCCXIV-MCCCIII) maximum addidit templum nitorem, arrepta, prouti videtur, Iubilaei magni occasione, quod a Laterano, ex meniano - quemadmodum resert Iotti tabula, quae in Lateranensi basilica adhuc conspicitur - a se exstructum ad benedictionem populo impertiendam, indixit.

Verum, annis paucis transactis, scilicet anno MCCVIII, - ut in suis *Chronicis* Villanius narrat, - pridie festum S. Ioannis, dum in choro Vesperae canuntur, opificis cuiusdam incuria tecto ignis iniicitur, qui ad reliquias basilicae partes facile diffusus, pene omnes consumpsit. Pontificatum tum regebat Clemens V, Avenione sedens, unde, auctore praesertim Francisco illo Petrarcha, poëta tum italica tum latina lingua celeberrimo, minime cunctatus est Romam pecuniam mittere ad basilicam reficiendam.

Neque Urbanus V (MCCXLII-MCCCLXX) a restauratione prosequenda abstinuit. Martinus autem V (MCCCCXVII-MCCCCXXI) Alexandrino operè templum ruderavit; quin imo parietes Gentili ac Petro Pisano pingendas commisit.

Eugenius IV (MCCCCXXXI-MCCCCXLVII) columnas et epistylum reparavit; turrim autem campanariam nonnullosque muros Xystus IV.

Innocentius VIII (MCCCCLXXXIV-MCCCCXCI) - sive, iuxta alios, Alexander VI (MCCCCXCII-MDIII) - arcum ante Pontificium altare extulit, duabus magnis columnis ex lapide psaronio innixum.

Pius IV (MDLIX-MDLXV) templi frontem ad septem triones restituit; Pius V (MDLXVI-MDLXXII) medianam basilicae alam deaurato lacunari operuit; Clemens VIII (MDXII-MDCV) magnificum altare ad SS. Eucharistiam asservandam erexit. transversamque alam omnem, in qua ipsum posuit, picturis illustrandam curavit; quum antea Xystus V (MDLXXXV-MDLXXX) septentriionali fronti porticus addi iussisset.

Atvero hisce curis omnibus, aliisque, quas, ne longiores essemus, omisimus, minime obstantibus, Lateranensis basilica firmiter consistere diutius nequivat; inde factum est ut Innocentius X, anno MDCL, eam ex integro reaedicari constituerit; quod opus Borrominio commisit, ei in primis praecipiens ne, quidquid antiqui aedifici servari poterat, pro novo immutaretur. Sed, heu!, morosus ille, quamquam in genere suo praeclarus architectus, ne columnas quidem servavit, quas inter latericias pilas abscondit et clausit.

Quum anno MDCCXXX Clemens XII ad pontificatum pervenisset, videns basilicae frontem ad orientem solem digno prospectu carere, quippe quia antiquus etiam tum angustiorque exstaret, novum eumque amplissimum et admirabilem substituit, cuius formam Alexander Galileius excoxitaverat.

Denique Leo XIII absidem per metra viginti ulterius produxit ac ditissimis marmoribus, musivis operibus picturisque ornavit; novissime autem Pius X tectum solumque large refecit, proximeque *Seminarium maius* extulit, quo invenies in spem romani cleri crescentes philosophisque atque theologicis studiis Romae vacantes, transtulit.

* *

Haec Lateranensis basilicae brevis historia: cum Pontifice summo, Christi vices nunc in terris gerente, addere iuvat inde atque e vetere Patriarchio omnis doctrinae caritatisque catholicae rationem, diuturno circiter decem saeculorum spatio, in universum fluxisse christifidelium gregem; magna rerum eventa aut inde initium duxisse, aut ibi, quasi in centro terminoque quodam, maturuisse; haeresibus evertendis, disciplinae emendandae, tuendaeque ecclesiasticae libertati habitum Synodorum numerum, quas vel Romanas vel Lateranenses vocant, et Concilia item acta Ocumnenica quinque, quorum postremis duobus haud mediocrem sollicitudinem, praeter alia, Palaestinae recuperationem struxisse. Neque abstinere possumus, quin Gregorii illius Magni memoriam recolamus, qui, etsi imbecillior valetudine, mentis acie animique aestu negotia necessitatesque totius orbis complexus est. Ille idem in Patriarchio celeberrimam aperuit scholam pueris ad concensus liturgicos instituendis, quos ipsem docere Pontifex non erubuit: unde ceterae iam tum scholae et cantus sacros et canendi leges usumque sunt mutuatae feliciter. Atque ex coenobiis circum Lateranas aedes excitatis quum Gregorius Augustinum monachum sociosque novem et triginta ad Britanniam Christo subigendam dimisisset, eum postea episcopum consecravit et archiepiscopali denique pallio auxit, hac lege ut Cantorberiensi Ecclesiae, quam ipse regeret, reliquae per Britanniam dioeceses aut erectae eo tempore duodecim aut in futurum erigendae, tamquam suffraganeae, parent.

Recte igitur Pater sanctissimus concludere poterat: «Gravissima ista quidem omnia atque ad memorandum laetabilia, quae aequum est in animis filiorum No-

strorum, qua late patet catholicum nomen, sic defixa esse, ut commemorationem dedicatae ante annos mille et sexcentos Archibasilicae quo meliore modo participant». X.

Quod felix, bonum, fortunatumque fiat!

Quod felix, bonum, fortunatumque fiat!

De Paulo Segneri iterum

Neptunium, nostis, urbs haud indecora in agro Romano, nuper, magna civium advenarumque frequentia, clarissimum hunc virum novis decoravit honribus, quem abhinc tercentos annos in lucem edidit.

Ipse enim, experrecto ingenio praeditus litterisque pollens, in ipso aetatis flore, principem sibi locum inter sacros oratores obtinuit gloriamque immortalem patriae conciliavuit.

Iam, domi priore litterarum curriculo peracto, inter sodales societatis Iesu se contulit et mox pietatis laude inclarescens, mortalitia infra se posita arbitratus, ad caelestia admodum contendit.

Et imprimis, adsiduus, disertus, et pugnax in deliciis habuit sacras ad populum conciones agere. Ita brevi tempore per omnes Italiae civitates peregrinatus, summam oratoris admirationem ad se excitavit, atque incredibilem audientium conventum undique cogere consuevit. Flexanima enim hominis eloquentia auditorum tenebat, pervadebat pectus, omniumque voluntates quo vellet impellebat. Orationes autem, quas solemnes per iejunium quadragenarium habuit, uti vividum sacrae eloquentiae exemplar, vix in vulgus editae fuerunt, mira admodum omnium admiratione receptae, et nunc lectorum manibus feruntur. Alii enim doctrinam, alii pietat-

tem, omnes denique pectoris suavitatem admirati, aequalium indicium confirmant et superegrediuntur.

Quo factum est, ut Segneri, etiamsi multa alia volumina in vulgus ediderit, omniaque sint omnibus probatissima, ob sacras conciones maxime celebretur, idque gloriae consecutus sit, ut ipse, non iam hominis nomen, sed eloquentiae habeatur.

Ad haec, quod de Cicerone Quintilianus scripsit, Segneri quoque nostro attribendum esse nemo quidem dubitaverit: «Quis enim docere diligentius, movere vehementius potuit? Cui tanta unquam iucunditas affluit? Ipsa illa quae extorquet, impetrare eum credas, et quum transversos vi sua auditores ferat, tamen ille non rapi videatur sed sequi».

Et eius opere quot beneficia in populi pietatem manabant! Et inter cives passim mali hominum mores cessabant, et omnes certatim ad meliora bona summopere contendeant.

Itaque ingens sanctitatis rivulus undaque derivabat. Quam vere per vulgus post eius adventum in civibus ferebatur:

*Occidet et serpens, et fallax herba veneni
Occidet! ...*

Adeo multa inter homines convicia atque iurgia extinguebat eius suavissimum eloquium, et multae quoque virtutes et castae loquelae passim exaudiebantur, ut primo adveniente vere rosae in pratis et lilia renasci videntur. Adeo potens erat atque efficax eius eloquentia et perennis morum disciplina!

Haud desunt qui Segneri pluribus e causis incusent, atque inferiorem in omnibus existiment, si cum magnis illis dicendi magistris componunt, quos *santos Patres* adpellamus. «Visne magnus reputari? - ait Leopardi - Impune semper ceteros carpe malignoque corripe dente!» Quis, inter hos iudices, immortales illos oratores vel obiter legerit? Hanc vero calumniam ab aetate in aetatem improbi transferunt, et

nullo prorsus prohibente, eam omnes facile accipiunt certissimamque retinent.

Segneri noster vigentem se ac parem in omni scribendi genere ostendit; atque hoc nomine praesertim laudandus, quod stilum prudenti ratione rebus et hominibus accommodavit. Quod quidem non in concionibus tantum spectamus, sed in omnibus operibus, et in ipsis epistolis, quae ab eo scriptae sunt ad familiares, ad principes, qui tunc Italiae praeerant. Quae sane epistolae tum ad mores et ingenium hominis cognoscendum, tum ad turbidas rerum Itallicarum conditions sui temporis explicandas, tum vero ad civilem prudentiam atque elegantiam stili mirum in modum conferunt.

Ad Italianam conversus, haud desinit ei omnia bona omina auspicari, atque ad ducem mox nasciturum divinitus respiciens ut patriae saluti consulat precatur:

Patetumque regat patriis virtutibus orbem.

Quam opportunum, nostris quoque diebus, augurium!

I. B. FRANCESIA.

VETERA ET NOVA

De morbi Phthisis Pulmonariae curatione.¹

Inter autores medicos saec. XVII consului quemdam Doct. Barbetti; et ex eius opere, cuius titulus *PRAXIS BARBETTIANA cum notis et observationibus Friderici Deckers Medicinae Doctoris* (Patavii, Typis Petri Mariae Frambot, 1681), quae sequuntur referre censi, ad rem nostram, ex textu auctoris et ex notis.

¹ Cfr. fasc. sup.

«CAP. De Phthisi. - I. Phthisis est *Consumptio humoris nutritii*.¹

II. *Pars affecta* interdum quidem pulmo est, sed non eo quo vulgo putatur modo, ut ex causis patebit. Primario plerumque patiuntur Ventriculus, Pancreas, Glandulae lacteae, etc. Pulmo² per consensum.

III. *Causa* est 1. Ventriculus male chylum digerens. 2. Succus pancreaticus male sese miscens bili; unde 3. Chylus crassior male transcolatur per glandulas mesenterii lacteas: evenit, inde 4. quod crassior chyli pars in glandulis lacteis haereat, non transcoletur, illas induret, sic ut non nisi serosior illius pars per ductum thoricum perveniat ad cor.³ Interim ve-

¹ «Ab omnibus fere, et optimae notae authoribus definitur per ulcus pulmonum, et febrim hepticam». Clar. auctor hic atrophiam potius quam ipsam phthisim describere videtur, ut ex sequentibus patet; hocce de effectu videatur P. Forestus.

² «Pulmonem esse partem affectam constat ex ulcere pulmonum, malumque in ipsis pulmonibus haeret, ideoque *per idiopathiam*, non vero *per consensum* afficitur pulmo; ast a ventriculo, pancreate, glandulis misenterii lacteis male affectis malum in dies augeri, graviusque reddi concedimus».

³ «Haec clariss. authoris dicta saepe praecedere posse, antequam Phthisis oriatur, assentimus; attamen tum nondum Phthisis est, sed quidem ansam dant, acroresque in dies tum fiunt humores, qua acrene postea vasa quoque eroduntur. Causae, ut plurimum sunt catarrhi falso acres. C. Celsus quoque lib. 3 cap. 22 pag. 167, catarrhis in pulmones delabenibus adscribit: quare etiam Hippocrates *in coacis praenotionibus*, in principio, inquit, suppurati salsuginosum spuunt p. m. 563 (saepe post gravedinem, non vel male curatam) ut quam accuratissime observantur Practici quamplurimi, inter quos D. Freisagius, qui frusta curationem phthiseos aggredi, catarrhis primo non sublati, putat: et constare quoque potest ex Gul. Fab. Hildano *observ.* 38 Cens. III p. m. 210, ut et ex Cratone lib. 3 p. 76: sic quoque a tuberculo in pulmonibus genito suppurato atque disrupto phthisis aliquando generari pro' at Riverius, *praxeos* lib. VII cap. 7 p. 336 tuberculumque tale pulmonis idem vocat tumorem exiguum, in quadam illius particula collectum; in quem finem inspicitur Hippocr. *aphor.* 41 sect. VI ut et lib. *de morbis*. Non semel quoque in cadaveribus phthisi extinctis ulcus pulmonis observavimus».

siculae tam orbicularis quam sinuosae pulmonis noviter a cl. Malpighi inventae ex legibus circulationis sanguinis, replentur lympha, quae in illis crassior fit, anhælationem causat atque tussim,¹ vapores ascendentis, angustias intermittentes. Ulcus pulmonis tabem esse non admitto, nisi longo temporis tractu degeneraverit, vel in Vomicam vel Emphyema;² dissectione enim semper contrarium reperi in cadaveribus hoc malo extinctis.

IV. Differentiae. Practicus tabem in tres species divido. Prima, eaque præcipua, est illa quae provenit ex glandulis mesenterii lacteis lympha crassa, vel ut alii loquuntur, pituita obssessis; quae sic in causa sunt, ut minima assumptorum ciborum pars perveniat ad cor, corporisque partes reliquas; maxima vero illorum pars pereat per alvum.³ Secunda est quae propter sanguinem, et in illo lympham serosorem,⁴ tussim excitat continuam, dum per pulmones circulatur cum succo nutritio ad cor. Tertia species illa est, quam antiqui ulcus pulmonum vocavere. Procedit ex lympha crassa⁵ in ve-

¹ «Tussim ab humorum acreidine vellicando, et corroendo excitatam putamus, nam acrimoniam temperantibus, ut Mass. pilul. de cynoglossia, laud. opio, etc. exhibitis, unde humores magis adhuc incrassantur, sedatur; exinde satis superque liquet tussim non tam ab humorum crassitate, quam quidem acreidine oriri».

² «Aliquando in emphyemate paracentesis instituenda, ut pus etc. praeter naturam intra thoracem, collectum, educatur. Paracentheseos instituendae modum, ac institutæ usum et finem etc. videsis apud doctiss. Thomam Fienum, tract. V de Chirurgiae controv. Cap. 1, et seq. p. m. 39 et sqq. et Riverium, observ. 79 Centur. 1».

³ «Haec vocatur a Practicis *atrophia*, Inspiciatur ea de causa Joel., prax. lib. 3, p. m. 59».

⁴ «Videtur cl. auth. per serosorem intelligere serosorem acrem, nam alias vix tussim excitant, ast quidem acris; quatenus sua acreidine corrodunt, pungunt, vellicant».

⁵ «Hippocr. lib. de internis affection. tract. 4. p. 201, ipsam vocat pituitam falsam, quae coacta et

siculis pulmonum supradictis diutius haerente, et circulationem sanguinis impedit.

V. Signa diagnostica¹ incipientis phthisis sunt: Inflatio ventriculi, tumor que totius abdominis; anxietas cordis et interdum palpitatio; tussis sicca; appetitus prostratus; macredo;² febricula continua. Consummatae tabis signa sunt: appetitus maior sed vagus (provenit ille puto ex febre aucta et maiore, quam non solum continuam observavi, sed in plerisque in dies suam exacerbationem habentem: hancque febrem voco duplicem tertianam continuam (an illa ex pulmonibus trahere possit ortum iudicet iudicio pollens Medicus); tussis continua; respiratio difficilima; marcor; cutis arida nigricansque;

compacta in pulmone suppurratur: propter lympham crassam, in capite stagnatio humorum fieri potest, cuius stagnationis maleficio acriores redduntur humores, sive catarrhi et in primis quidem falso acres generabuntur, qua catarrhorum in pulmonem depluentium acreidine tussis primum exoritur, dein ipsa vasa sanguinea capillaria corrodendo aperiuntur, extravasatus ita extillansque subinde adhuc sanguis, iam stagnans acriorique defluxioni occurrens acrior redditus putrescit, sive pulmonum ulcus producit; ut probat Hippocr. lib. 1 de Morbis, Tract. X p. 12. Optime Clar. Freitagus concludit, non curatis catarrhis phthisim curari esse impossibile».

¹ «Imminentis phthiseos signa proponuntur ab Hipp. lib. de morbis tract 9 his verbis: Fit autem et suppurratus, si pituita (scil. falsa) ex capite ad pulmonem destillet; et primum quidem latenter defluit, tussimque tenuem exhibet, et sputum paulo amarius solito, et aliquando tenuis adest calor (febricula). - Plerique quoque Practici gravedinem præcessisse observarunt: quibus cl. Riverius addit pravam thoracis conformatiōnem et aetatem iuvenilem... Quanto vero magis tempus progreditur, tanto magis pus sincerum spuit, et febres acutiores fiunt, tussisque frequens et fortis, et inedia vexat et tandem alvus inferne turbatur: hic quum ad hoc pervenerit, perit. Quibus adde capillorum defluvium, genarum livorem, inque rubedinem una duabusve circiter a cibo sumpto horis cum pulsu maiori et celeriori, mutatum: quod certum hecticea febris signum Schnettus, de feb. p. 339 putat».

² «Quae in carpis manuum primo observatur».

sputum¹ viride, crassum et aquae purae immersum, matulae fundum petens.

VI. Prognostica. Phthisis infantum imo adulorum in principio facile curaveris, si abdominis² maiorem habueris curam, quam pulmonis, hicce enim tunc non peccat, nisi per accidens. Consummata fere semper incurabilis³, sed vomica pulmone laborantes curatos vidi varios, ut et alii mecum Practici.

VII. Indicationes curativae. Lympha crassa incidenda⁴ abundans leniter et per epicrasin evacuanda.⁵ Diaeta sit exquisita: reficiatur tamen saepe stomachus.

VIII. Curatio Intelligenti sufficient indicationes curativae. Hoc saltem addo, me contra omnium forte scriptorum Practicorum sententiam acidis temperatis felicissime usum. Ratio patet ex praescriptis. Dulcia acidis non temperata, cum multis aliis observavi, aegris semper, ad minimum plerumque obfuisse.

FAM.

(Sequetur).

¹ «Primo falsum dein amarum, postea dulce excerni annotavit Hipp. loc. cit.; sed notandum: aliquando pituitam putridam puris aemulam tussiendo excerni: pus autem coloris est cineritii, et minus album quam pituita, et interdum variis coloris, et in aquam tepidam puram proiectum fundum petit, in eaque dissolvitur, prunisque vivis impositum, faetet».

² «Imprimis quoque catarrhorum falso acrum in pulmones depluentium malum in dies augmentum».

³ «Attamen spes quaedam curationis effulget (modo non haereditaria) si vires robustae sint, sputum album, aequale, unius coloris et facile expectoretur, catarrhusque alio divertatur, febrisque inde minatur, appetitus vigeat, sitis absit, alvus naturaliter deponat, pectus habeat amplum et hirsutum etc. Quibus vero phthisicis sputum graviter oleat, aut capilli defluant, aut alvi fluxus superveniat, aut sputum supprimatur, aut facies hippocratica appareat, mors in propinquuo est; docente Hippocr... Contagiosam quoque esse Phthisim Practici observarunt...».

⁴ «Catarrhique sistendi, eorumque acrimonia blande temperanda».

⁵ «Fortiora enim purgantia, ut et omnia aloëtica maxime phthisicis nocent, quia facile hypercatarrhus exoriretur, vasorum que orificia aperientur aloës maleficio: vitentur quam maxime animi pathemata».

Miserere mei, Deus!

(PARAPHRASIS PSALMI L.).

Propitius, queso, trepidi miserere vocantis,
Multæ qua gaudes pro bonitate, Deus!
Multiplicisque memor pietatis et immemor irae,
Quæ reus admisi crimina foeda lava.
Haec, precor ingeminans, iterumque iterumque
[remittas,

Lotus ut indigna labe carere queam.
Nunc tibi namque, Deus, decet ausa nefanda
[fateri,
Semper sunt oculis quae lacrimanda meis.
In te deliqui vecors noxamque patravi,
Extrema ut vincas quam reserabο die.

Ecce etenim primi conceptum crimine morbi,
Mater in aerumnis me generavit inops.
Intemerata tibi cordi nam vera fuere,
Abdita cum placuit pandere sacra mihi.

Hysopo adsperges sancto penitusque piabor,
Fiam et fulgidior candidiorque nive.

Laetificas placido mihi fundes ore loquelas,
Ac laetabuntur sedibus ossa suis.

Dimoveas faciem culpis oculosque-reflectas,
Cordeque depellas crimina cuncta meo.

Cycnea namque mihi cupio praecordia fingas,
Iusque animo renoves visceribusque pium.

Respiças, meque aspectu ne subtrahē dulci,
Munda nec a sacro flamme corda vetes.

Redde mihi placidi spem Servatoris avitam,
Nostro quam pascat Spiritus ille sinu.

Inde docebo reos tua non contemnere iussa,
Doctos et faciam cognita iussa sequi.
Me tamen incolumem scelerato a sanguine ser-

[ves,

Dias et laudes iustitiamque canam.
Quod si dicenti trepidantia labra secundes,

Proferet eximium fervida lingua decus.
Certe, si dubiis placuissest victimæ caesa

Prae verbis, illam nunc ego rite darem.
At potius diri bene mens sibi conscientia facti

Hostia parcenti est pluris habenda tibi.
Numine Christiadum populum defende beni-

[gno,
Pergas et Sion aedicare novam.

Iustitiae laetis nam tum placabere sacris,
Mystica caelestes cum feret ara dapes.

GALILAEUS VENTURINI, S. I.

EPISTOLARE SOCIORUM COMMERCIO

I.

De novis verbis in latinum sermonem inducendis.

ANDREAE AVENARIO, Sacerdoti praeclaro et observando amico, EMMANUEL JOVÉ C. M. F. salutem plurimam dicit.

Tuam vicem, mi Avenari, maxime dolui. Dei est equidem bonos sibique acceptos aerumnis multis afficere, ut, si quid est orichalci in ipsis (hominem non puto, cui absit omnino) igne probationis evanescat, neque quidquam aliud praeter aurum purum remaneat.

Superos obtistor omnes ex animo me tuam integrum valetudinem cupere eamque precibus efflagitasse. Haec animi mei manifestatio, si forte, quod absit, tua hucusque infirma perduret valetudo, velim maximo sit tibi solatio.

Sed iam ad vocabula venio.

Quod attinet ad Menge *repetitorium* meis scito satis volutas manibus, nec unquam tamen mihi persuaseram nomen illud fuisse Latinum, sed Germanum ex Latina lingua deductum et apud eruditos vestrates receptum, sicut tot alia nomina, quae vos habetis in *um* desinentia.

Hoc magis sic credideram, quod quicquid tituli in *repetitorio* restat Germanam linguam sonat.

Gallicum illud *refrain* ego quidem *postcinium* vocare pergam, dum tuum *intercinium* musicis illis opellis (*operette*) aptabo, quas meminit Horatius de comœdiis agens (*Art. poet.* 193, 194):

*Actoris partes chorus officiumque virile
Defendat, neu quid medius intercinat actus.*

Postcinium certe iterationis «ideam» non refert, sed neque *intercinium*. Si enim inter actiones duas medium semel ponas

canticum quodvis, hoc recte *intercinium* vocabis: attamen quod post unum et alterum modulaveris, rectius *postcinium* dices: postremum hoc non prius accidit in *refrain* atque ipsum Germanum nomen *schlussreim* aptius *postcinio* quadrat, quam *intercinio*.

Quod tu *extinctorium* vocas, ipse *siccatorium* nuncupare malo; nam meo animo *extinctorium* in negotio latius patet quam par est; instrumento enim illo rotatili litteras non extinguimus, sed tantum siccamus.

Pulvillum quo sigillum tingis optime mihi placeret, si iam non *tinctorium* positive, sed diminutive *tinctoriolum* nominares.

Quod de liquido illo elemento, quo totiens est magistris utendum ut discipulorum scriptiones multa litura coherceant? Tibi *atramenti* verbum non facit satis; at neque mihi, quod saepe atrum non sit. Ut *litura*, sic *linimentum* a *lino* ducit originem et invicem se habent tanquam effectus ad materialem, quam vocant, caussam. Dic ergo pro *atramento* illo, *linimentum violaceum, rubrum, etc.*; et bene se habebit.

Summis aedibus eminent passim teres ferrea virga, cuius apex cupreis quasi digitis in se recipit irati Iovis ignes, quos in baratum innocuos praecipitet. A discipulis interrogatus qua eiusmodi virga Latina insigniretur voce: Dicetis inter vos - respondi - dum aptius non habebitis verbum, *fulminivorum*, quasi instrumentum vorans fulmina. Numquid male? «Boves, *omnivori* fere sunt in herbis», ait Plinius (XXV, 8, 53), et habes similiter apud veteres *monstrivorum, multivorantia. Vorago* autem a *vorando* est, quia, ut asserit Forcellinius, in eam cadentia non emergunt, sed absorbentur. Valetne igitur analogia in *fulminivoro*? Tuam de hac ressentiam ultro expectabo. Interim bene vale.

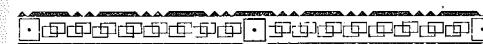
II.

Unicuique suum.

FRANCISCUS X. REUSS salutem dicit plurimam IOSEPHO FORNARI, Commentarii *Alma Roma* Moderatori.

In recenti fasciculo egregii tui Commentarii; ubi (pag. 134) meum inseruisti poëmatum de *Lampade Eucharistica*, notare oblitus sum, illud esse *paraphrasim* carminis italicij, quod eius auctor amice mecum communicaverat et latinis quoque versibus reddere parabat. Me vero textus italicus tam iucunde affecerat, ut ab auctore veniam petierim sensus eius, tam nitide expressos, latine interpretandi, qua maiori possem fide, metro usurus iambico. Idque mihi benignus poëta ultro permisit, cui proinde gratias ex animo rependo. Vale.

Rome, die xviii mens. Oct. a. 1924.

PRO IUNIORIBUS

Parvum antabarbarum.¹

Ignorans - Ignarus; Imperitus; Inscius; Indoctus; Eruditionis (doctrinae; omnis scientiae) expers; Rudis.

Illegitimus - Non legitimus; Spurius.

Ilicite - Per nefas; Non sine culpa.

Imaginari - Animo fingere; Imaginem rei alicuius mente concipere; Cogitare.

Imitationem (ad) - Ad exemplar.

Immediatus - Proximus; Ipse; Nullo interveniente.

Immisericordia - Inhumanitas.

Immortalis - Coniungitur cum «gloria», «memoria»; nunquam cum titulo aliquo

honoris. Tum: Vir divinus; Vir apud posteros aeterna gloria donatus (affactus; illustratus; ornatus; decoratus) et sim.¹

Immunitas (ecclesiastica) - *Praefectus S. C. Immunitatis*: Praefectus Sacri Consilii ad Ecclesiae iura retinenda.

Impassibilis - Pati nescius; Patiendi expers (exsors); Malo nulli obnoxius.

Imperfecte - Imperfecta re; Imperfecto opere.

Implere (legem; officium) - Servare (Sequi) legem; Parere legi; Officium exsequi (obire); Officio satisfacere.

Impossibile - Quod fieri (esse; evenire; praestare; effici; ad exitum deduci) non potest.

Imprimere - De libris; Librum typis exscribere²; Litterarum formis describere; Ars typographica.³

Imputare - Adscribere (Assignare; Attribuere); Culpam in aliquem conferre.

Inaccessibilis (locus) - Inaccessus; Quod adiri non potest. - Ex omni parte ad aliquem locum clausum (obstructum; praeclusum; interclusum) esse omnem aditum.

Inadvertentia - Incuria; Inconsideratio.

¹ Inde: Laudent alicuius nominis ad sempiternam temporis memoriam propagare; Alicuius nomen posteritati consecrare (posteritati tradere omnium scriptis, sermonibus [et sim.] exornandum sextoillendum; celebrandum); Alicuius nominis gloriam (existimationem) cum omni posteritate adaequare (ab hominum oblivione [ab interitu] vindicare); Alicuius mortem monumento sempiterno ornare. - Item: Conseque suis laboribus ne qua res sui nominis famam delere possit (ut *omnis* de se posteritas loquatur; ut nullae suas laudes litterae taceant [de suis laudibus conticescant]; ut de se fama perpetua [aeterna; immortalis] fiat; ut fama nunquam deficiat [consenescat; obscuretur; nullo tempore extinguitur, deleatur]; ut nulla die terminetur; nullo temporis spatio circumscrubatur; nulla vetustate corruptatur; ut nomen vigeat in omnes annos; ut vigeat memoria saeculorum omnium; ut posteritas omnis et audiat et loquatur de)

² Non *excludere*.

³ Itaque non *impressor*, sed «typographus».

Inappetentia - Cibi fastidium; Stomachi languor.¹

Inaugurare (aliquem locum) - Dedicare; Consecrare.

Incertitudo - Incerta fortunae (casuum, belli; etc.).

Incessanter - Continenter; Indesinenter; Sine ulla intermissione.

Incidere - Caelare.²

Incisor - Sculptor.³

Inclinare (in aliquam rem, artem, etc.) - Animum vergere; Natura (Animo) esse propensum (proclivem); Proclivitate quadam naturae ferri; Naturali quodam studio incitari (incendi; incensum esse; concitatum esse); Naturali quadam inductione diligere.

I. F.

(*Ad proximum numerum*).

¹ *Inappetentiam habere*: Cibi fastidio laborare (teneri); Omnes sere cibos haustusque stomacho fastidente respercere. - *Inappetentiam tollere*: Cibi fastidium detrahere (demere; auferre; abigere; Cibi (stomachi) fastidium extundere.

² *Bulino incidere* - Aera caesim punctimque caelare.

³ *Aeris incisor* - Sculptor linearis aere caelando.

ARTHURUS CONELLI.

Arthurus Conelli, sacerdos, quem multi non modo amabant sed diligebant, vegeta adhuc aetate, Romae, ubi iamdiu negotiis Salesianorum tenebatur, repentina morbo correptus, in suorum complexu, flebilis omnibus, occubuit.

Mediolani natus, sexagenario minor, Augustam Taurinorum, studiorum causa, se contulit, et divino spiritu afflatus, puer adhuc sacrae a Ven. Ioanne Bosco conditae familiae, patre ipso legifero suffragante, nomen alacer dedit.

Multis ingenii virtutibus praeditus, ad philosophiam potissimum colendam se contulit, eamque cum suorum alumnorum profectu tradidit. Pro eorum utilitate vo-

lumen etiam in vulgus edidit, quod magistri summis cum laudibus acceperunt.

Incredibile est quanti ob hominis prudentialium eum omnes fecerint. Id fiebat tum plurimis eius officiis, tum summa et singulari modestia.

Omnibus Societatis muneribus egregie est functus, cunctis temporibus parem se gessit et cum diversis hominum ingenii officiosus fuit atque humanissimus.

Ave, suavissimum, nuper nostrum solarium atque ornamentum, nunc moestissimum desiderium; et in nobis *semper honos, nomenque tuum laudesque manebunt.*

FR.

ANNALES

Nationum societas.

Genevae, in quinto Societatis Nationum coetu, non sine ulterioribus fructibus processum est: unanimi enim suffragio ratum est Commentarium - (*Protocollum vulgo appellant*) - ad discrimina pacifice componenda, quae inter nationes oritura in posterum sint. Eventus memorabilis quidem est, quippe optime ad pacem auspicatur, eoque magis quod diversa consilia, Gallorum altera et Iugoslavorum rigida magis, Anglorum et Italorum liberaliora, circa sanctionum obligationis interpretationem, bona profecto partium voluntate, conciliare datum est.

Priusquam legati discederent, Germanici gubernii litteras acceperunt, ex quibus desiderium Nationum Societatis et ipsum partecipandi satis apparebat; quod videtur minus gratum Russis cessisse, timentibus ne vincula Germaniam inter et Russiam recens sarta inde laxari possent.

Proximus Nationum Societatis coetus die x proximi mensis Decembris Romae cogetur, in eoque conventus de deponendis armis prarabitur.

**

Russicae atque Anglicae res.

Neque acceptum magis Russorum administris nuncium fuit, Septentrionalis Americae Civitates nondum induci ad Russicarum rerum statum perferendum, ideoque nullum eas commercii foedus quodvis cum Russico gubernio inire velle.

Ex adverso Mac Donaldus, Angli regni administer primus, non solum pacta pro civitate sua statuit, imo etiam eo processit, ut legem rogaret de praesidio Russis publice concedendo, ut mutuam pecuniam ab Anglis obtinerent. Cui quidem legis rogationi quum publici ferendis legibus legati obstitissent, Mac Donaldus eorum coetum dimisit, novaque comitia indixit. Temere vero; haec enim, quae abhinc diebus duobus habita sunt, Conservatorum parti, ipsi acerrime adversanti, secunda omnino successerunt.

**

In Gallia.

In Gallia Herriot ille rerum publicarum nunc moderator, civilem rationem catholicorum studiis infensa insauste resumpsit: saevire in Religiosorum societas, laicas leges in ipsam Alsatiam inducere, abrogationem proponere Gallicae legationis, recens restituae, apud Apostolicam Sedem ...

**

Sinense civile bellum.

Sinense civile bellum, post moram, quam dixerunt consulto effectam, ut scilicet pacta a Manchuria administris cum Russicis contra Pechini gubernium interea sancirentur, in idem gubernium iterum revera exarsit, Feuy-yu-sing duce. Inde dictat factum esse, ut Reipublicae praeses a supremo suo munere sese abdicaverit.

Kalendas Novembribus MCMXXIV.

POPLICOLA.

ROMA SACRA

Ssmi D. N. Pii PP. XI Motu proprio de peculiari litterarum latinarum schola in athenaeo Gregoriano constituenda.

Latinarum litterarum quae quantaque sit dignitas ac praestantia, nulli obscurum putamus, qui antiqua earum monumenta non ignoret atque in humanitatis optimarumque artium studiis aliquem sensum habeat. Romani enim scriptores - quos perperam dixeris, exscribendo imitandoque, meros Graecorum pedisequos fuisse, cum horum, contra, sapientiam atque inventa ad patrium accommodaverint ingenium suaque ipsorum industria elaboraverint - tali commentaria et volumina sua rerum sententiarumque gravitate ornavere, eamque in amplio apteque composito verborum circuitu praefrerunt maiestatem cum concinnitate elegantiae coniunctam, ut latinam linguam, quae, in omnes gentes pervagatissima, Imperii universitati servierat, Romanus Pontificatus delegerit habuerisque dignam, qua tamquam magnifica caelestis doctrinae sanctissimarumque legum veste uteatur. Nec facile quisquam infitabitur, complures e Patribus, Doctoribus et christiana fidei defensoribus latine ita scripsisse, ut optimis ethnicon non multum vi ac venustate orationis cedere videantur, idque praeterea Ecclesiae esse honori tribuendum, quod non modo vestitissimos latinos codices iniuriae temporis eripuit incolumesque posteritati servavit, sed etiam quod, hac latinitatis laude si qui saeculorum decursu floruerunt, ii plerumque aut in utroque clero numerabantur aut Urbis plausum ac praemia assecuti sunt. E qua quidem operosae artis quasi palaestra alium percipi licere fructum, eundemque sane laetissimum, est apud intelligentes communiter receptum: scilicet, quo plus studii laborisque in latinas insumitur litteras, eo maiorem inde

efficientiam aptioremque verborum structuram ad usum patrii sermonis traduci. Quo in genere memoriae proditum est, Iacobum Bos-suet et Paulum Segneri, qui inter oratores sua quiske gentis principem locum obtinent, solitos fuisse dicere, si quid dignitatis ac virtutis in suis orationibus esset, id se in primis Marci Tullii studio acceptum referre.

Cum igitur non tam humani civilisque cultus quam religionis ipsius Ecclesiaeque catholicae interesset, latini sermonis plenissimam in clero scientiam provehi ac propagari, eademque non praeceptis et arte circumscriptam, sed etiam ad usum exercitationemque polite ornateque scribendi translatam, nihil mirum si decessores Nostri, nunquam, pro rerum temporumque condicione, sibi temperaverunt, quin latinitatis rationibus prospicerent: quod eo studiosius egerunt, quo deteriorem in statum latinae litterae decidissent. Quem quidem suum purioris latinitatis amorem iidem Romani Pontifices vel hoc ipso ostendere visi sunt, quod, quotiescumque sibi licuit – atque non uni quidem eorum licuit – adiutoribus usi sunt latinae scriptio[n]is haud mediocriter peritis. Commemorare autem vix refert, cum in re versemur notissima, quam impense imm. mem. decessor Noster Leo XIII litterarum disciplinam, praesertim latinarum, in clericis provehere studuerit. Ad Nos vero quod attinet, quae hac in re esset mens Nostra, haud semel – datis videlicet Epistolis Apostolicis *Officiorum omnium* et *Unigenitus Dei Filius*, altera die I mensis Augusti anno MDCCCCXXII, altera XIX mensis Martii hoc anno – aperte significavimus: sive enim de Seminariorum et de studiis clericorum promovendis, sive de alumnis Ordinum regularium aliarumque Sodalitatum religiosarum rite instituendis loquebamur, non tam peremptorium, ut aiunt, Codicis praecriptum invocabimus, quam additā argumentorum copiā, velle Nos diximus, praecepimusque quadam voluntate, ut linguam latinam uterque cleru[m] haberet scientia et usu perceptam. Qua in re etsi non dubitamus quin adfutura Nobis sit moderatorum diligentia, in

quos cura et periculum recidit aptae suorum institutionis, in spem sacri ordinis successentium, nullum tamen non experiri consilium volumus, ut laus illa, quae antehac in utroque clero eluxit, perfectioris latinitatis, ne omnino depereat, immo etiam, quoad fieri poterit, feliciter augescat. Consentaneum enim est, ut Romanae Curiae, Cancellariis episcopalibus, religiosis Sodalitatibus adiutores seu officiales non desint, qui in decretis sententiisque conficiendis, in epistolarum, quod vocant, commercio, tam decore latinum tractent sermonem, ut eorum scripta Ecclesiam, optimarum artium altricem, nullo pacto dedeant.

Itaque haec, quae sequuntur, Motu proprio, apostolica Nostra auctoritate decernimus:

I. Apud Athenaeum Gregorianum, Societati Iesu iterum centesimo ante anno ab Apostolica Sede concreditum, a proximo mense peculiaris esto Schola litteris latinis tradendis.

II. Quemcumque Societatis vel Athenaei moderatores ad tale munus, de Nostro consensu, delegerint, is sibi religiose proponat, ut auditores, seu praestantissimorum latinitatis exemplarium commentatione, seu crebris latine scribendi exercitationibus, ad exquisitio[n]em orationis formam excolant atque evehant.

III. Eiusmodi litterarum latinarum curriculum, in praesens atque interim, biennio continetur. Auditoribus, qui, post completum biennium, se, periculo facto, delectis iudicibus probaverint, testimonium, seu diploma, curriculi egregie peracti tradatur. Quod quidem testimonium, seu diploma, quicumque imprimarint, iidem in certaminibus ad quaevis officia apud Sacras Congregationes, Curias diocesanas et Seminariorum ludos consequenda propositis, ceteris paribus, p[re]ferantur.

IV. Qui, dato post biennium latinae scriptio[n]is experimento, non modo reliquis conscipulis praestiterit, sed iudicibus peculiari dignum praemio communiter visus erit, eundem numismate aureo donabimus.

V. Schola omnibus pateat, ne laicis quidem hominibus exceptis. Eandem celebrari cupi-

nus ab iis etiam Seminariorum religiosarumque Sodalitatum alumnis, qui aut domi aut apud alia Athenaea docentur, immo – quod certe emolumento vacuum non foret – vel a sacerdotibus iunioribus, qui Romanae Curiae operam suam navant. Episcopi autem Italiae atque exterarum gentium rem dioecesisbus suis utilissimam Nobisque pergratam facturi sunt, si quos habent clericos heic disciplinis sacris imbuendos, eorum aliquem, p[re]a ceteris ad latinitatis studia propensum, Scholam propediem aperiendam frequentare iusserint.

Quae quidem supra constituimus, ea rata firmaque sunto, contrariis quibuslibet non obstantibus. Interea, Dei praesidio in primis, praetereaque operae dilectorum filiorum Praepositi Generalis Societatis Iesu et Athenaei Gregoriani moderatorum, quorum erga Nos pietas atque observantia est Nobis exploratissima, et probata alias haud semel voluntas rerumque agendarum sollertia, ut res ita bene vertat quemadmodum velimus, vehementer confidimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, die xx mensis Octobris anno MDCCCCXXIV, Pontificatus Nostri tertio.

PIUS PP. XI.

VACUI TEMPORIS HORA

Superiore Septembri mense certiores vos feci, o humanissimi, qui frustula haec mea persequimini, quid sit vita nostra chemica analysi perspecta; hodie, teste Americano physiologiae doctore, **nonnulla addam, de humani corporis compositione;** eritque hisce diebus opportuna de humanis rebus meditatio.

Centum igitur et quinque ossa cuique nostrum sunt; musculi autem prope quingenti. Alimentarii cuniculi longitudo ad

octo metra extenditur; hominis adulti sanguis pondus librarum circiter triginta exaequat.

Cor, generatim, – pollicum sex in longitudinem, quattuor vero ex diametro, – septuagies in singulis momentis primis pulsat; hoc est quater milies et ducenties in singulis horis, et quotannis tricies et sexies milies septingenties septuagies bisque. Quod si consideremus unamquamque pulsationem transitum p[re]abere sanguinis unciae cum dimidio, facile deducemus per singula momenta uncias centum septuaginta tres, per integrum horae spatium sanguinis libras sexcentas quinquaginta sex fluere; per mensem autem librarum quindecim milia et septingentas quadraginta quattuor; per annum quinquagies centena septuagena et quadragena sena millia librarum et quingenas senas! Ecquis crediderit?

Atque tamen totus corporis sanguis tribus momentis corde manat!

Pulmones, regulari statu, aëris *litra* quinque continent; communiter aërem carpinus milies atque ducenties in singulas horas, trecenta aëris litra inspirantes; singulis diebus septena milia et ducena.

Cutis tribus straturis, quarum spissitudo a quarta ad octavam pollicis partem variat, in homine adulto superficiem occupat quadratorum pollicum circiter duorum milium. Quum autem aëris pressus sit librarum quatuordecim pro unoquoque pollice quadrato, modicae corporatura[re] homo compressum patitur fere quadraginta librarum millium.

Quisque denique cutis quadratus pollex triginta et quinque milia tubolorum, sive meatuum, ad sudationem continet; quorum unusquisque quartam pollicis partem in longitudinem patet, ita ut integra eorum longitudo, scilicet totius corporis, per ... chilometra sexaginta producatur.

– Num ulterius in argumento pergamus?

– Quod bene vertat, apage, apage.

* * *

Paulo itaque maiora canamus, quum tamen ex America non avertamus gressum.

Nostis profecto **grammophoni**, canentis illius machinae, **virtutes**; fidem vero facio, vos recentissimam ignorare, quam Americanus architectus induxit: grammophonus adhiberi potest ut ferreae illae capsae, in quibus nummi et pretiosae res custodiuntur, sponte aperiantur.

Haud quidem nugas agimus; res enim felici exitu abunde comprobata iam est.

Sermocinans illa machina, cui, prius, certum verbum concreditum sit, in capsula reponitur: quum verbum idem singulari huic excubatori repetatur, en capsae ostium mirabiliter panditur.

Evoe! Circularis serra, quo fures nunc tanta fortuna utuntur, ad scruta damnabitur. Satis enim erit ut fur ante arcae postes orationem habeat: quum datum verbum occurrit, ipsi reserabuntur de tangentque thesaurum diripiendum.

* *

Post quae, cedo locum SUBALPINO nostro, qui hanc **fabellam de Angelo somni et de Angelo mortis**, Novembri mensi consstanteam, nobis ultro obtulit:

Olim caelestes somni et mortis Angeli
Ibant in terris iuncti familiariter.
Dum vesperascit, montis ad cacumina
Perveniunt, domus unde propemodum
Omnes videntur pauperum per ordinem.
Sistunt; mirati cuncta circumspiciunt...
Est magnum circa territans silentium,
Plenumque dulci cordibus moestitia.
Nec aeris sacri sonitus per aërem
Abrumpit placidam quietem gentium.
Ambo silentes, res ut ipsa postulat,
Ambo nunc hominum tutelares genii
Sedent et laeti se amplexantur mutuo.

Nox proximabat... Somni prior Angelus
Surgit, et quietis nec visus semina
Huc illud fundit, levis quae serotina
Ut aura pauperum petit tugurium...

Suavis illico suis somnus tenebris
Involvit vetulum, qui recumbit baculo,
Ipsum et puellum, vagit qui in cunabulis...
Aeger malorum protinus est immemor,
Laborum miser, suffert qui molestias,
Et qui pavescit mox futura pessima,
In somno claudunt oculos nunc placido,
Cuncti ab aerumnis qui solvuntur dulciter.

Suo sic optime perfunctus munere,
Ad fratrem reddit factis^r bene meritus,
Et innocentia gaudio gestiens
Exclamat: « Bonum pectori quam meo,
Vel ignotum posse adiuicare pauperes!
Enim novus surget cum dies crastinus,
Ultro mihi valde benedicent homines,
Amico tamquam et patrono munifico.
Quam felix ego! Licet nec visibilis
Auctor bonorum queis mortales gaudeant.
Datur quae pulchrior mea legatio? ».

Sic somni fatus largiter est Angelus.
Eum contra mortis Angelus respiciens,
Oborta ex oculis quinimo et lacrima,
Et moestus undique parens in facie:
« Heu! nunquam – dicit – gratos ego in-

[venio ...

Cunctis adpellor semper adversarius,
Usque destructor deliciarum vocor! »
« Frater, – reponit somni felix Angelus –
Surgens, post ultimum somnum vir integer,
Vitam qui duxit procul a sceleribus,
Bonis et ipse te respiciet oculis,
Amicum dicet, Te patronum pariter,
Te verbis gratus cumulabit plurimis.
Nonne fratres sumus? Pater nonne unus

[est,

Communia et nobis qui commisit munera? »
His dictis mortis Angelus resplenduit;
Et ambo amice se amplexantur Angeli.

* * *

Iocosa

In via.

— Viden illum hominem? Ei multum quidem deboe.
— An est pater tuus?
— Minime gentium.
— Ecquis igitur?
— Domus meae locator.

—

Tuccius, renovare coactus scientiae suaे periculum, Magistro:

— Ah! si ne hodie quidem ad superiorem scholae classem promovear, Tiberis gurgitibus me miserum concedam!
— Sine timore facias; cucurbitae enim aquis semper innatant.

* *

Aenigmata

I.

Bellis emicuit totum; praeponito plantam:
Praeclare cecinit pascua, rura, duces.
A planta totum demum si legeris, urit
Atque suis icit pectora cupidibus.

II.

Altera pars numerus. Subito discede, via-
[tor:
Hic patet atra prior; nam quidquid constat
[utraque
Est nocum (tellus, lympha, aër) pestiferum-
[que.

Aenigmata in superiore numero pro-
posita his respondent: 1) *Charta*; 2) *Bi-
pennis*.

IOSFOR.

Libera a pittaciis responsa.

Cl. v. EM. IO..., *Vici*. - Fasciculos spissa charta involutos funiculisque optime constritos ad novos illos meridionalis Americae socios misimus, atque speramus fore ut eamdem sortem quae Hispanis contigit, minime habeant. Quinam amicorum tuorum fasciculi singulariter deperditi sunt? - Quam misisti unius socii pecuniam accepimus.

Cl. v. HER. GEIG. ..., *Monachii in Bavaria*. - De humanitate tua amplissimas gratias et habemus et referimus.

Cl. v. ANDR. HAB. *peregrino Germanico* - Pancratius nos invisit; tempus vero nondum fuit, ut ei morem gerere possemus.

Cl. v. ANG. NAR., *Aquila*. - Carmen serius ad nos pervenit, quam ut in hoc fasciculo illud edere nobis licet.

A. SECRETIS.

Libri recens dono accepti.

Vita. Satiram composuit I. I. HARTMAN. - Lugduni Batavorum edid. E. J. Brill, 1924.

GIOVANNI GENTILE. *Preliminari allo studio del fanciullo*. - Romae, edid. C. De Alberti, 1924. - Ven. lib. 5.

D. M. MARCHI, *I grandi santi italiani*. - Edid. I. B. Paravia et Socii Augustae Taurinorum, Mediolani, Florentiae, Romae, Neapoli, Panormi, 1924. - Ven. lib. 3,75.

FELICE CASALE. *Ricreazioni* (Dialoghi, Commedie, Monologhi, etc.). - Indidem. Ven. lib. 7,50.

GIULIO SIOPPESE. *La liturgia dei defunti esposta al popolo*. - Ex officina Societatis Italae Catholicae (L. I. C. E. T.), Augustae Taurinorum.

LEPIDUM CAVILLUM

6)

ACTIO DRAMATICA I. B. FRANCESIA

SENARIIS VERSIBUS CONSCRIPTA.

Apparet IANITOR, qui introgreditur et exit, perferens p[re] manibus duas epistolas. Profecturus dicit:

III. Quae nunciorum multitudo adsidua!
Meis quod cruribus crudum fastidium!
II. Velim videre ut videtur de specula...
Gradu festino dicesit hic denuo...
Quid est quod accidit nobis novissime?

SCENA XIII..

PUER STATIONIS et DICTI...

PUER. (*ingressus timide postulat*):

Est hic Collegii Procurator forsitan?
PROC. Is sum! Boni quid refers? Cede tes-

[seram.]

PUER. Dabo; tu dederis prius munusculum...
PROC. Dabo!

PUER. Non placet! *Dabo* nam significat
Tempus futurum... Praesens mihi per-

[lubet.]

Facit quid aeris magna vis in crastinum?
PROC. Tene, puer! Tesseram si des dummodo!
PUER. (*praeferens tesseram*) Scis quot ferat

[haedos baiulus proxime?]

Septem!

PROC. Da, cedo, istam tesseram pro-

[tinus!]

PUER. Frui si possim ferculis tantummodo
Quae mox feruntur... Fortunati iuvenes!
Meos vel digitos alacer roderem...

I. Quae nostrum gaudium, laetitia pec-

[toris!]

II. Quid?

III. Septem! Septem!

II. Septem?

I. Septem haeduli,
Noster quos coculus mittet in ferculis!

PUER. Iusta profecto vestra iubilatio!

PROC. Quid est cur tantas turbas facis, fur-

[cifer?]

PUER. Mox, mox videbis, apage!

PROC. Da tesseram!

(legit) Septem sunt haeduli pingues et teneri,
Tulit quot fertilis copiosa regio...

Hos et iucundi pro nobis comedite!

PUER. Meum da munus. Fortunati iuvenes!

PROC. Tene, vade hinc recto, nec haedos co-

[gita!]

PUER. Non possum! Cerno positos in cap-

[sulis,

Crassos et pingues, acrius cum rapulis
Et rosmarino, quae saporem diffluunt,
Molles medullas hilarant quae centies,
Ut essent mensis iam paratis positi...
En ipse baiulus venit cum curriculo...
Io triumphhe!

SCENA XIV.

RECTOR, MEDICUS, PAROCHUS, BAIULUS,
IANITOR, et CETERI...

REC. Turbas quis tantas facit?
Tu? Vel tantillus?

(Interea appareat BAIULUS, et ordinatim longe
appropinquantes introgrediuntur PARO-
CHUS et PRAETOR, qui ob rerum novi-
tatem hilari iam vultu et sibimetipsis
congratulantes honeste adveniunt).

BAIULUS. (*iocose et canticens*) Vos laetantes
[iuvenes Collegii,
Parate vestri pectoris laetitiam...
Haedi nam veniunt septeni sapidi,
Omnem qui vestram superant sapien-
[tiam...

(Ad proximum numerum).

Dr. IOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

ROMAE. - TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.